

http://pandia.ru/user/publ/12419-prof_laktika_ta_podolannya_sindromu_profesijnogo_vigorannya_sem_nar_tren_ng.

*Гордієнко Д.О.,
курсант 2-го курсу факультету № 2
навчального взводу ГБ-433
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

*науковий керівник –
доцент кафедри філософії та політології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук, доцент
Шинкаренко І.О.*

СОЦІАЛЬНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Однією з основних проблем юридичної психології, зокрема психології діяльності правоохоронних органів, є професіоналізація особового складу органів внутрішніх справ. Екстремальні умови несення служби, підтримка громадського порядку і боротьба зі злочинністю впливають на функціональний стан співробітників. При цьому працівник міліції переживає не тільки фізичні, але і нервово-психічні навантаження. У зв'язку з цим соціальне та психологічне супроводження діяльності особового складу набуває значної актуальності в умовах невинної криміналізації суспільства.

Визначальну роль у професійному становленні і зростанні особистості, готовності до високопрофесійного несення служби виконують процеси соціалізації та соціокультурної ідентифікації правоохоронців. Тому вважаємо доцільним вивчити сферу професійного становлення особистості в органах внутрішніх справ, допомогти працівникам міліції знаходити такі варіанти, способи і шляхи оволодіння професією, які б призводили до задоволення своєю працею і сприяли їх усебічному розвитку і самореалізації.

Метою статті є аналіз сутності професіоналізації працівників органів внутрішніх справ у контексті впливу соціальних і психологічних чинників у процесі соціалізації, самоідентифікації та самореалізації особистості. Правоохоронна діяльність, як і робота в будь-яких інших організаціях, передбачає взаємодію працівників, що призводить до виникнення особистих відносин між ними. Соціально-психологічні відносини у колективі регулюються соціальними нормами, ціннісними орієнтаціями, які засвоюються особистістю, включеною в систему групових взаємин у процесі діяльності, через схвалення і дотримання традицій і звичаїв виробничого колективу.

Проте аналіз 2015–2016 років рівня корпоративної культури працівників органів і підрозділів внутрішніх справ із використанням методів експертного опитування, інтерв'ю засвідчив, що в колективах підрозділів охорони правопорядку традиції часто втрачаються у зв'язку, по-перше, з плинністю кадрів, по-друге, з недоліками в організації наставництва.

Аналізуючи причинно-наслідкові зв'язки в процесі розвитку особистості професіонала, необхідно виділити роль таких чинників, як взаємні соціальні і професійні очікування співробітників. Очікування в цьому випадку виступають критерієм оцінки відповідальності індивіда, який взяв на себе виконання певної соціальної ролі. Повна відповідність зумовлює емоційну задоволеність міжособистісними відносинами, а також спільною професійною діяльністю в цілому. Результати панельного анкетного опитування працівників поліції-слухачів факультету заочного навчання Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ стосовно професійної діяльності показали, що 81% респондентів оцінили як позитивні стосунки з товаришами, 67% – у колективі і 56% – з керівництвом. Одним із видів очікувань виступають вимоги керівників до працівника, серед яких жорсткі форми підпорядкування і внутрішнього розпорядку, спеціальні дисциплінарні права керівника. Вимоги керівного складу є важливою ланкою в управлінні процесом самореалізації рядового працівника органів внутрішніх справ. Важливою є узгодженість вимог

із законодавчими актами, які регулюють різні відносини в системі МВС, такими як Статут працівника ОВС, Етичний кодекс, Кодекс честі.

Водночас останні соціологічні та психолого-педагогічні дослідження свідчать, що сучасні умови професійної діяльності вимагають творчого підходу до управлінської діяльності, реальної допомоги молодим фахівцям у професійній адаптації до умов службової діяльності та інтеріоризації професійних цінностей. Отже, в результаті процесів професійної соціалізації і особистісної ідентифікації (індивідуалізації) формується «Я – концепція» фахівця. «Я – концепція» є соціопсихічним утворенням особистості, що охоплює систему соціально-сміслових установок людини «на себе».

Крім процесів соціалізації та ідентифікації, у формуванні «Я – концепції» беруть участь механізми емпатії, атракції та каузальної атрибуції.

Сукупні впливи вказаних соціально-психологічних чинників мають об'єктом самосвідомість працівника і визначають систему його знань про свої службові обов'язки, розуміння загального значення виконуваної службової діяльності. Такий підхід до розуміння самосвідомості, що розвивається в працях О.М. Леонтєва, К.О. Абульханової, М.Г. Ярошевського, дозволяє деталізувати структуру самосвідомості особистості, долучивши висновки А. Маслоу, У. Джемса, Р. Бернса до досягнень вітчизняної психології. Оцінка працівниками інструментальних цінностей за М. Рокичем дозволила встановити груповий рейтинг якостей особистості: 1. Самостійність. 2. Оптимізм. 3. Відповідальність за свої вчинки. 4. Доброзичливість. 5. Акуратність. 6. Вихованість. 7. Чесність. 8. Працьовитість. 9. Життєвий досвід, мудрість. 10. Вимогливість до себе.

Отже, показник «самостійність» посідає перше місце, а «вимогливість до себе» – останнє. Під час порівняння групової оцінки референтних членів колективу з їхніми особистісними очікуваннями (тобто якостями, за якими вони оцінюють інших) з'ясувалося, що особистісні очікування «лідерів» не суперечать ієрархії цінностей колективів підрозділів у цілому.

Згідно з моїм припущенням, у індивідів, ціннісні орієнтації яких відповідають (не суперечать) цінностям і нормам колективів, повинна спостерігатися більша інтенсивність самореалізації, ніж в інших курсантів і слухачів.

Як і передбачалося, лідери більше схильні до творчої самореалізації у професійній діяльності. Більшість обстежуваних (56 %) за шкалою «компетентність у часі» отримала вищі від середнього бали, що свідчить, поперше, про здатність суб'єктів жити «сьогоденням», а також про високий рівень самоактуалізації особистості. За шкалою «самопідтримка» для 36 % курсантів і слухачів значущою є відносна незалежність у вчинках, прагненні керуватися в житті власними цілями, переконаннями, установками і принципами, що проте не означає ворожість до інших і конфронтацію з груповими нормами. За шкалою «цінність самоактуалізації» 57% опитаних поділяють цінності, властиві самоактуалізованим особистостям. Характеристики доповнили шкали «Цінності і гнучкості поведінки», які допомогли сформувати блок цінностей, характерний для обстежуваних; «реактивної чутливості» (шкали Fr і S) – рівень розуміння курсантами почуттів і реакцій інших людей. Тест САТ (шкали Sr і Sa) діагностував у 67% опитаних здатність цінувати свої чесноти, позитивні властивості характеру, самоповагу. Позитивні характеристики отримали 57 % обстежуваних за шкалою «синергія», що пов'язує такі протилежності, як гра і робота, тілесне і духовне та інше. Достатньо високі бали, отримані 38 % обстежуваних за шкалою «прийняття власної агресії», свідчать про їхню здатність приймати своє роздратування, гнів і агресивність як природний вияв людської природи.

Цей показник можна інтерпретувати і як готовність до виконання службових обов'язків щодо захисту життя і здоров'я громадян. За шкалою «контактність» (А і С) у 36% учасників обстеження явлено здатність до швидкого налагодження глибоких і тісних емоційно-насичених контактів, до суб'єкт-суб'єктного спілкування. Виражені пізнавальні потреби (шкали Cog і

Сг) притаманні 47% досліджуваних, що свідчить про прагнення до оволодіння знаннями про навколишній світ, до пізнання та креативності.

Таким чином, самореалізація працівника органів внутрішніх справ у професійній діяльності складається з поєднання трьох основних моментів:

- 1) реальної потреби особистості в самореалізації у правоохоронній сфері;
- 2) співвідношення потреб із можливостями;
- 3) умов для самореалізації: суспільство і конкретне соціальне

(професійне) середовище повинні потребувати реалізації відповідних здібностей (затребуваність особи).

Отже, досягнення вищого рівня розвитку особистості працівника органів внутрішніх справ – рівня самореалізації – порівняно тривалий керований процес.

Основними проблемами цього процесу, на мій погляд, є відсутність послідовності в особистісному розвитку працівників, що пояснюється протиріччями у мотиваційній сфері фахівців; абсолютизація наявного рівня розвитку фахівця як кінцевого результату його службової кар'єри у той час, коли досягнення рівня самореалізації має внутрішні закономірності, етапи (стадії).

Серйозною проблемою також є недостатня опрацьованість у педагогіці, психології, соціології виховання наукової категорії «самореалізація». Діяльнісний підхід має важливе методологічне значення для визначення змісту і методики, вивчення основоположних сфер розвитку особистості працівника ОВС, зокрема системи ціннісних орієнтацій особистості, «Я –концепції», рівня самоконтролю і самооцінки. Також необхідно зважати на вплив чинників професійної деформації, кримінальної субкультури.

Список використаних джерел:

1. Бодров В.А. Психология профессиональной пригодности : Учеб. пособие для вузов / В.А. Бодров. – М. : ПЕР СЭ, 2001. – 511 с.

2. Ермолаева Е.П. Профессиональная идентичность и маргинализм: концепция и реальность / Е.П. Ермолаева // Психол. журн. – 2001. – Том 22. – № 4. – С. 51–59.
3. Родіна О.Н. О понятии успешность трудовой деятельности / О.Н. Родіна // Вестник МГУ. Сер. 14 Психология. – 1996. – № 3. – С. 51–60.
4. Стрелков Ю.К. Инженерная и профессиональная психология / Ю.К. Стрелков. – М. : Издательский дом «Академия» ; Высшая школа, 2001. – 360 с.
5. Суходольский Г.В. Основы психологической теории деятельности / Г.В. Суходольский. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1998. – 168 с.
6. Шадриков В.Д. Проблемы системогенеза профессиональности деятельности / В.Д. Шадриков. – М. : Наука, 1982. – 185 с.

Гринько В.П.,
курсант 2-го курсу факультету № 2
навчального взводу ГБ-431
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

науковий керівник –
доцент кафедри філософії та політології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук, доцент
Шинкаренко І.О.

ЗНАЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗАСАД ОСОБИСТОСТІ (ПІДГОТОВКА КАДРІВ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ)

Юридична психологія – наука, яка досліджує психологічні закономірності системи «людина – суспільство – право». Вона певним чином вивчає поведінку особистості та діяльність осіб, які здійснюють правотворчість та правозастосування, також осіб, щодо яких застосовуються правові норми.